

150 років тому в 1863-му 27 листопада народилася Ольга КОБИЛЯНСЬКА

Улюблені едельвейси на білій стіні

У її житті не вельми часто гостювала радість. І щастя приходило рідко, а кохання... Про це Ольга Кобилянська мовчала впродовж довгих років. Її підозрювали в лесбійських пристрастях, дивувалися, як мешканка маленьких містечок здобула велику прижиттєву славу, мала європейський світогляд, і заздрили, заздрили... Не спростовувала нічого, не просила зрозуміти її душу, не мріяла про Нобелівську премію – писала й писала.

Микола СЛАВИНСЬКИЙ

Оскільки офіційно закінчила лише чотири класи народної школи, то все зріле життя цілеспрямовано займалася самоосвітою, зокрема сумлінно студювала політологію, соціологію та філософію. Водночас шукала себе в музиці (вправно грала на цитрі, дрімбі та фортепіано), а також у малюванні й театрі. Усі високо цінували її малюнки, насолоджувалися грою на сцені, та непогамовна Ольга, не без вагання, несподівано для багатьох віддала перевагу літературі. Назавжди, без вороття до ранніх уподобань.

І сьогодні, за строгим статутом шкільної програми, в уяві постає або анфас, або профіль письменниці з аскетичним, суворим обличчям, яка вболіває за народну долю й не настанно дбає про те, щоб жінки на решті підійняли голови та почали сприймати світ емансипованим зором. І справді, Ольга Юліанівна повсякчас опікувалася цими проблемами, одна з перших у рідній літературі змалювала постаті інтелігентних українок, які намагаються попроситися з міщанським середовищем, але втіають із нього не завжди.

Природне жіноче начало бере гору над злородними ідеями й спокусливими, але безплідними ілюзіями. Героїні творів, як і сама авторка, мають вишуканий смак, цікавляться модними новинками, вміло користуються чарами своєї вроди. А була «залізна» Ольга жагучою чорнявкою, мала великі очі, в яких світилася оксамитова лагідність, до останніх своїх днів зберегла струнку витончену постань. Така освічена, з європейськими манерами красуня вмить зачаровувала найвибагливіших чоловіків. Щоденник вона вела німецькою мовою, чудово знала польську, нотувала вірші українською. Є в них і відгомін першої закоханості в Євгена Озаркевича – майбутнього лікаря, брата Наталі Кобринської, котра була старшою на кілька років і вже добулася популярності як громадська активістка й письменниця. Та, проживши лише 24 роки, імпульсивна, з емоційними над-

ривами, Ольга (ще донедавна мріяла завоювати весь білий світ) так сповідається в щоденнику: «Я стара, зацькована, втомлена, душа моя геть роздерта, знервована до краю. Я не можу писати, не можу нічого читати. А найжахливіше те, що я вже ніколи не зможу бути щасливою». Однак зірки наворожили інше. І Ольга закохалася в Осипа Маковея, який став редактором її творів. Молодший на три роки талановитий прозаїк відповів палкою взаємністю.

«У нас споріднені душі», – чітко сформулювала Кобилянська в одному з листів до нього. І додала: «Ти пишеш, що утримуєш свою матір і тому не зможеш утримувати ще й мене. Я заробляю на життя своїм пером». Після життєвих непорозумінь і болючого розриву з Осипом, який виїхав із Чернівців, Ольга Юліанівна спалила всю його кореспонденцію. Заміж так і не вийшла (тоді й народилися підозри в тому, що авторка популярних повістей стала гідною послідовницею Сапфо). Насправді єдиною розрадою в особистому житті була прийомна донька Галина-Олена, а в громадському – до розпачу невтомна боротьба за жіночу емансипацію. Розгорталося ще одне, присутнє, а можливо, й найголовніше: літературна творчість.

Письменниця мала кабінет з абсолютно білими стінами. На одній із них у рамці під склом прихистилися улюблені едельвейси. Звичайний робочий стіл ушляхетнювали чорнильниця (нагадувала венеціанський човник) і подарована знайомою художницею дивна пляшка. У ній жила-світилася... морська вода. Милуючись її зеленуватими зблисками, Ольга Кобилянська написала два нариси про море, якого жодного разу не бачила. Зберігала, як реліквію, камінчик із могили Шевченка, любила кінематограф, навіть на схилі життя не викинула щипчиків для догляду за бровами.

1929 року львівський журнал «Світ» звернувся до українських письменників із двома запитаннями:

«1) Якби Вам довелось сидіти обмежений час у в'язниці, які три книжки Ви найрадіше взяли би із собою? 2) Чому саме ті?». Ольга Кобилянська наголосила, що насамперед взяла б Євангеліє, «бо воно одиноке дає людській душі, в якому вона стані не була би, розраду й рівновагу». А ще прихопила б «Фавста» Гете, адже в цьому творі «бачимо ціле людське життя, його горе, радості, силу й німість з усією глибиною людського духу... Врешті взяла би я Шевченка, котрий не допускав би забути свою народність, рідну мову і піддержував би любов до рідної землі і скривдженого люду».

Про все це не знала й знати не хотіла радянська влада, яка задля свого утвердження на Буковині цинічно використовувала ім'я живого класика (класика з XIX століття!). Коли за підписом Ольги Кобилянської в пресі з'явилася низка статей, які готували невідомі перодряпи без відома авторитетної письменниці, вже хвора авторка знаменитих повістей «Людина», «Царівна» та «Земля», погано орієнтуючись у реальному житті, зронила: «Якось проживемо, тільки б більшовики не прийшли». Ті, хто чув це фантасмагоричне судження (вони вже давно прийшли), на щастя, зберегли його в пам'яті й душі. Інакше до Ольги Кобилянської негайно навідалися б чекісти, адже вони врівалися навіть до Олени Пчілки (від арешту матір Лесі Українки врятувала цілковита німічність). А ось румунська влада, яка під час Другої світової війни тимчасово запанувала в Чернівцях, не лише пригадала давні прорадянські агітки, а й заборонила всі твори Ольги Кобилянської вже за те, що вони були написані українською мовою. В останню путь опальної письменниці (померла 21 березня 1942 року) провели бічною вулицею: центральну перекрили, й катафалк важко долав розгрозлий весняний шлях до Руського цвинтаря. Біля родинного склепу Кобилянських лише місцева вчителька Равелюк виголосила прощальну промову забороною рідною мовою.

